LAUSUNTO

12.11.2018 11791-2017 020

**Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi pelastuslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta, SMDno-2016-1495**

Pelastuslain uudistuksen myötä ympäristövahinkojen torjunta ja onnettomuuksiin varautuminen on kaavailtu siirrettäväksi ympäristöministeriöltä sisäministeriölle. Esitetyn muutoksen myötä pelastuslaitoksen vastuut merellisten öljyvahinkojen torjuntaviranomaisena kasvavat. Maa-alueilla tapahtuvien onnettomuuksien osalta muutosta ei tapahdu.

Pelastustoimi on varautunut öljyvahinkoihin ympäristöhallinnon antamien linjausten ja tavoitteiden mukaisesti. Käytännössä varautuminen on pääasiassa tarkoittanut öljyntorjuntasuunnitelman laatimista ja suunnitelman toteuttamista. Pelastustoimen varautumista öljyvahinkoihin on tuettu merkittävästi öljysuojarahaston toimesta. Öljysuojarahasto onkin keskeinen tekijä nykyisen, eri viranomaisten toimesta muodostetun öljyntorjuntajärjestelmän ylläpitäjänä ja mahdollistajana.

Pelastuslain uudistuksen yleisilme öljyntorjunnan varautumisen muutoksen osalta on perusteltu. Sen sijaan lain perusteluosassa mainittu ”Pelastustoimintaan kuuluisi myös nykyisin öljyvahinkojen torjuntalain perusteella pelastustoimen tehtäväksi säädetty öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunta” aiheuttaa pohdintaa. Keskeinen kysymys pelastustoimen näkökulmasta onkin, että mihin pelastustoimi varautuu tämän säädöksen kohdan osalta?

Yleislinjaus on siis hyvä. Olennaista on kuitenkin huolehtia, että sisäministeriöstä löytyy jatkossa riittävä osaaminen, jotta uusien velvoitteiden edellyttämä valtakunnallinen ja kansainvälinen toimintojen koordinointi tuottaa sille asetetut tulokset. Myös maa-öljyvahinkojen huomioiminen on perustelua, koska valtaosa öljyvahingoista ja päästöistä tapahtuvat nimenomaan maa-alueilla. Tässä yhteydessä onkin hyvä tiedostaa, että Suomen ympäristökeskuksen osaamista ei saa menettää muutoksen yhteydessä.

Sisäministeriön on siis jatkossa luotava selkeä toiminnallinen kokonaisuus sekä koordinaatio varautumisessa sekä varsinaisissa torjuntatehtävissä eri toimijoiden kesken. Sisäministeriön tehtävänä olisi myös laatia öljyntorjuntastrategia, jolla varautumistoimia ohjataan.

Valmisteilla oleva pelastuslain muutos mahdollistaa paljon asioita. Koordinaation kannalta olisi perusteltua, että merialueiden varautuminen ja toiminta perustuisi nykyiseen Rajavartiolaitoksen aluejakoon (Suomenlahti, Länsi-Suomi). Tällä luotaisiin malli, jossa pelastuslaitokset suunnittelisivat yhdessä alueen merivartioston kanssa varautumista, jolloin toiminta, kalustohankinnat ja koulutus saataisiin nykyistä yhdenmukaisemmaksi. Koulutukseen on otettava myös toimialojen oppilaitokset mukaan (Meri- ja Rajavartiokoulu, Pelastusopisto, Poliisiopisto). Myös tarvittava kansainvälinen osaaminen sekä vapaaehtoistoimijoiden (sopimuspalokunnat, vapaaehtoinen pelastuspalvelu, kansalaisjärjestöt) saataisiin tähän aluejakoon pohjautuvalla mallilla nykyistä toimivampaan muotoon.

Yleisenä toteamuksena on huomioitava, että aluskemikaalivahinkoihin varautuminen on epämääräisesti kirjattu nimenomaan pelastustoimen osalta. Kirjaus vaatii selvennystä, jotta asetettuun vaatimukseen kyetään varautua sen edellyttämässä laajuudessa.

**Torjuntavalmiuden rahoitus**

Nykyinen pelastuslaitosten ylläpitämä öljyntorjuntavalmius maa- ja merialueilla on rahoitettu öljynsuojarahaston toimenpitein. Öljysuojarahasto on mahdollistunut nykyisen laadukkaan valmiuden kehittämisen ja ylläpitämisen. Lakiluonnoksessa on todettu, että öljyntorjunta on jatkossa pelastustoimintaa. Tämä uusi määrittely ei saa vaikuttaa öljysuojarahaston rahoitustoimintaan. Jatkossakin tulee öljysuojarahaston rahoituksen olla nykymuotoisena mahdollinen pelastuslaitoksille siltä osin, kun pelastuslaitosten öljyntorjuntavalmius sitä edellyttää (jatkossa pelastustoiminta). Jos rahoituspohja öljyntorjuntavalmiuden tukemisen osalta häviää, on selvää, että nykyinen laadukas öljyntorjuntavalmiuden taso laskee varsin nopeasti valtakunnassa.

Lakiuudistuksesta päätettäessä on tärkeää huomioida, että Suomessa on tällä hetkellä varsin hyvä tekninen torjuntavalmius öljyntorjunnan osalta. Painotamme, että nykyisen torjuntavalmiuden mahdollistama rahoituspohja (öljysuojarahasto) ei saa pettää, jos toiminnassa tehdään terminologinen muutos (öljyntorjunta on jatkossa pelastustoimintaa).

Keskeistä on myös tiedostaa, että näin merkittävän hallinnollisen vastuun siirron myötä on varmistettava, että toiminnan edellyttämä rahoitus koko järjestelmän osalta (osaaminen, tekniset hankinnat, koulutus, kansainvälinen toiminta jne.) ovat kunnossa myös tulevaisuudessa. Tämän lisäksi keskeistä on tiedostaa, että toiminnat ja linjaukset uudessa toimintaympäristössä ovat sekä strategisesti linjattua että teknisesti ohjattua.

Jari Sainio
pelastusjohtaja

Juha Virto
pelastuspäällikkö